

Дәріс 4. Әлеуметтік құрылым және қоғамның стратификациясы

«ӘЛЕУМЕТТАНУ» пәні

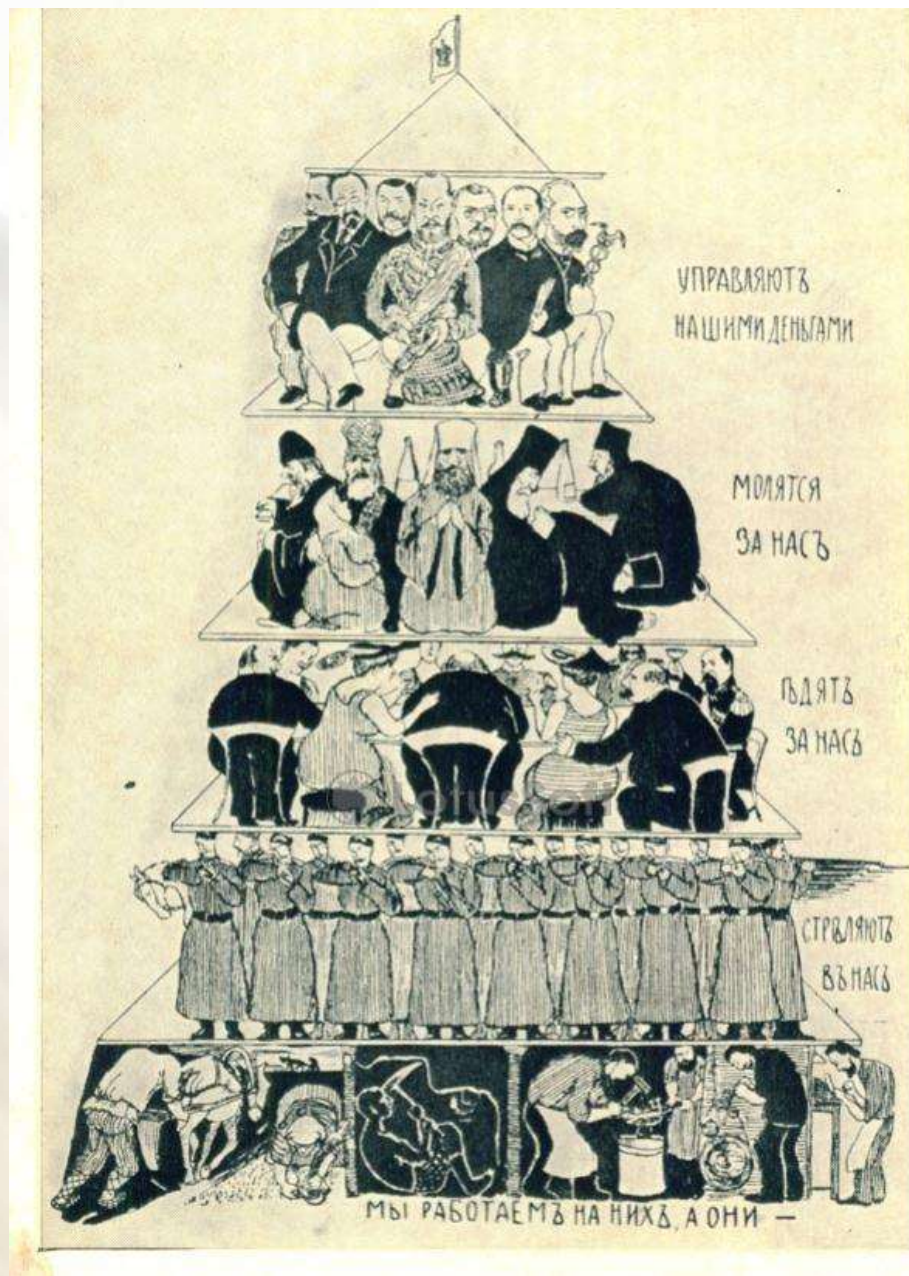
**Омарова А.Т. PhD, әлеуметтану және
әлеуметтік жұмыс кафедрасының аға
оқытушысы**

Әр түрлі қатынастар, рөлдер, позициялар әр нақты қоғамдағы адамдар арасындағы айырмашылықтарға әкеледі. Әлеуметтанудағы адамдар топтары арасындағы теңсіздік жүйесін сипаттау үшін "әлеуметтік стратификация" ұғымы кеңінен қолданылады. Әлеуметтік ғылымда strata, stratification (стратификация) - қоғамдық қабаттарға бөліну ("қабаттар").

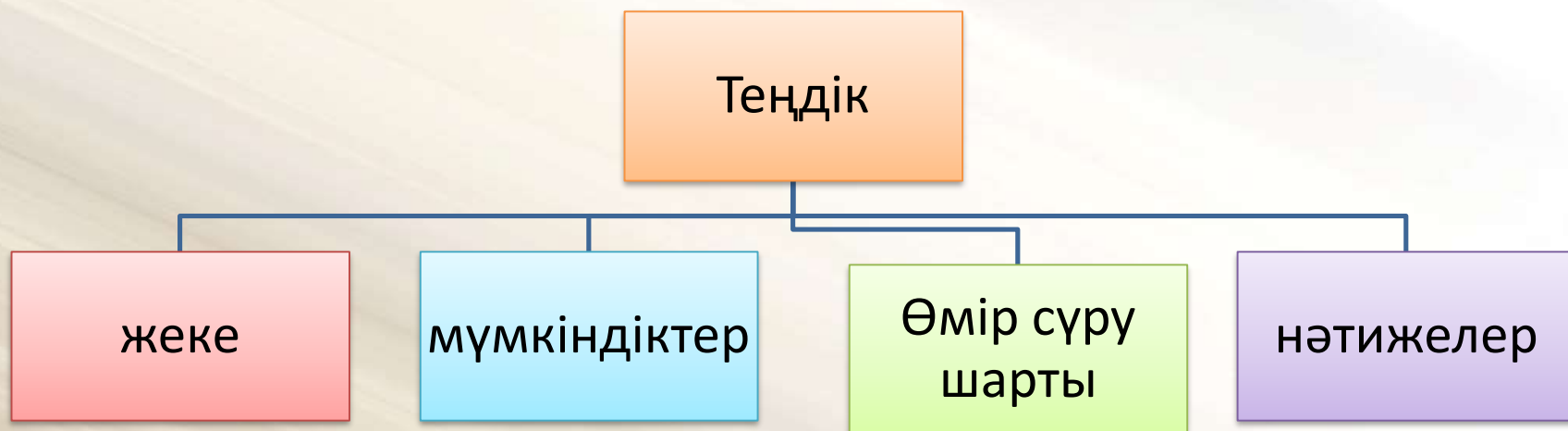

Стратификация
адамдар арасындағы
белгілі бір әлеуметтік
айырмашылықтар
иерархиялық бөліну
сипатына ие
болатындығын білдіреді.

Жалпы алғанда,
теңсіздік дегеніміз,
адамдардың
материалдық және рухани
тұтынудың шектеулі
ресурстарына тең қол
жетімді емес жағдайда
өмір сүруі.

Стратификация теориясында теңдік — теңсіздік мәселесі үнемі талқыланады.

Төменгі қабаттардан жоғары деңгейге әлеуметтік көшуге толық тыйым салынады немесе айтарлықтай шектеледі.

Бір қабаттан екіншісіне ауысу ресми түрде шектелмейді.

Касталық жүйенің классикалық елі Үндістан болып саналады, онда бұл жүйе тек . XX ғ. 50-ші жылдары жойылды.

Каста - бұл әлеуметтік топ (страта), оның мүшелігі адамға тек туылған кезде беріледі. Адамның өмір бойы бір кастадан екіншісіне ауысуы мүмкін емес.

Сословие - бұл заңда немесе әдет-ғұрыпта бекітілген құқықтар мен міндеттерге ие адамдар тобы. Классикалық түрдегі әлеуметтік стратификацияның таптық жүйесі XIX – XV ғасырларда феодалдық Еуропада болған.

Тап - өндіріс құралдарына ие немесе иелік етпейтін, әлеуметтік еңбек бөлінісі жүйесінде белгілі бір орын алатын және табыс табудың нақты әдісімен сипатталатын адамдардың үлкен әлеуметтік тобы бар

Қазіргі қоғамдардың әмбебап стратификациясы

Әрбір қабат шамамен бірдей кірісі, күші, білімі және беделі бар адамдарды ғана қамтиды.

Әлеуметтік мобильділік

Теңсіздіктің әлеуметтанулық зерттеулерінде **қолданылатын әлеуметтік мобильділік** ұғымы, әдетте, кең кәсіби немесе әлеуметтік тап категориялары тұрғысынан анықталатын әлеуметтік иерархияның әртүрлі деңгейлері арасындағы адамдардың қозғалысын білдіреді.

П. Сорокин әлеуметтік мобильділіктің екі түрін ажыратады: **көлденең және тік**.

Көлденең әлеуметтік мобильділік дегеніміз-жеке адамның немесе әлеуметтік объектінің бір әлеуметтік позициядан екінші деңгейге ауысуы, мысалы, жеке адамның бір отбасынан екіншісіне ауысуы.

Тік әлеуметтік ұтқырлық-бұл жеке адамның немесе әлеуметтік объектінің бір әлеуметтік қабаттан екінші қабатқа өтуіне ықпал ететін өзара әрекеттесулер жиынтығы. Бұған, мысалы, қызметтік жоғарылату кіреді